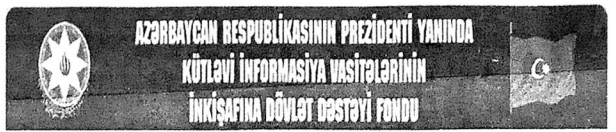

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

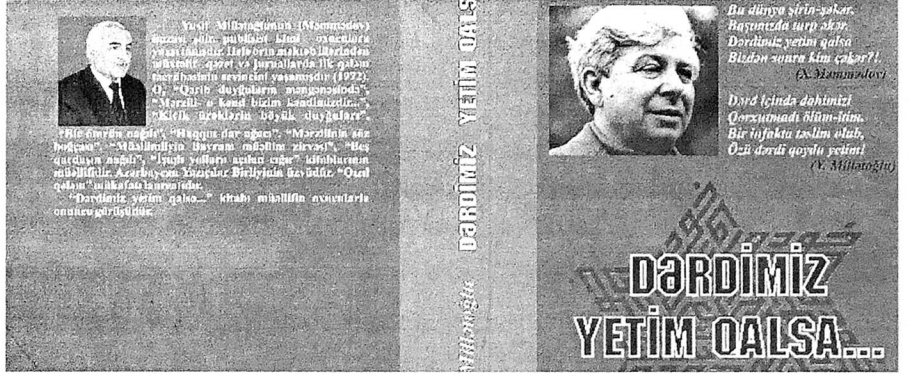
№ 140 (1748) 28 iyul 2018-ci il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT
DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

Azərbaycan tarixinin böyük şəxsiyyətlərindən biri də dünya şöhrətli alimimiz Xudu Məmmədovdu. Onun elmə gətirdiyi yeniliklər Azərbaycanın tanınma coğrafiyasını kifayət qədər böyütmüşdü. Bu böyük insanın həyatı da, yaradıcılığı da, şəxsiyyəti də, hətta insanlara münasibəti də bütünlüklə səmimiyyət və zəhmət üzərində qurulmuşdu. Ona görə də Xudu Məmmədovdan söz düşəndə hər kəs onu xoş bir ovgatla xatırlayır. Üstəlik, bu xatırlama həm də Xudu müəllimə bağlı xatirələri çözləyir. Bax ələ biz də o xatirələrin izinə düşüb Xudulu gündərə dönürük.

Deməli, günlərin birində Xudu müəllim xəstələrin və xəstəxanada ya-

Ölümsüzlük qazananlardan biri

tası olur. Həkimlər də Xudu müəllimə qağıbdan irəli gələn bir münasibət göstərərək yanına heç kəsi buraxmırlar.

Tanınmış ziyalı, hörmətli alim Rafiq Əliyev Xudu müəllimlə görüş əla bədiyindən kiçik bir kağıza ürok sözlərini yazır və Xudu müəllimə çaldırır. Rafiq müəllim yazmışdı: "Xudu, danxma, Allahın koməkçiyi ilə hər şey yaxşı olacaqdı..."

Xudu müəllim də həmin kağızın əks tərəfinə belə bir cavab yazmışdır: "Rafiq, təsəllinə görə çox sağ ol! Mən özümüz də bilirəm ki, başıma gələn başıma gələcəkdir. Ən pisə deyil..."

Xudu müəllim sonsuz məhəbbətlə təbiətə vurğun idi. Təbiətlə ən çox təmas işə kənddə, yaylaqlarda olmaq mümkün idi. Odu ki, Xudu müəllim oğlu Toğrul Mərziliyə göndərir və yay aylarında özü ilə Dəlidağ yaylaqlarına aparardı. Toğrulun uşaq olduğu vaxtlarda Xudu müəllimlə rastlaşan sabiq tələbələrindən Sülhəddin müəllim (fəlsəfə elmləri doktoru, professor Sülhəddin Xəlilov) hal-əhvaldan sonra Toğrulu soruşur. Xudu müəllim də deyir ki, göndərmişəm kəndə, qoy kənddə yaşasın, kəndi, təbiəti duysun. Övənilər də kəndə gedib-gələndən sonra bilirəm uşaq nə dediyi? Dedi ki, mən ələ böyükmək istəyirəm ki, əlim göydəki buludlara çatısın. Əmma şəhər uşağı səmə əvəzinə deyir ki, böyüym alim tavana çatısın.

80-ci illərdə Xudu müəllim, Zeynal Məmmədov, jurnalist Telman Mehdi-xanlı və bir çox digər qonaqlar Əbdul sanatoriyasında olduqları vaxt ətrafa göz gəzdərən Xudu müəllim: "Qarabağımız cənnətdir, onun qədər-qiyətini

bilməliyik" - deyir. Ələ bu vaxt kimsə rədiou açır. Ətrafa tanınmış xanəndə Səxavət Məmmədovun oxuduğu "Apardı səllər Saranı" mahnısının xoş sədələri yayılır. Yənə Xudu müəllim dillənin, qonaqlara üzünü tutub deyir ki, əlbəttə, cənnətdə bülbüllər cəh-cəh vurur.

Yay aylarında Xudu müəllimi dostları daha çox Dəlidağda, təbiətlə gələliklərdən yaratdığı möcüzələr diyərində tapmaq olardı. Bir dəfə Novruzlu Səlim müəllim də Xudu müəllimin oğlu Toğrulla birlikdə Dəlidağda olduğunu eşidirdi və onların görüşünə gedirdi. Toğrul qayalığın təhükəli yerinə yaxınlaşanda Xudu müəllim ona müraciət edir ki, ehtiyatlı olsun.

Bu zaman Səlim müəllim deyir ki, yaqin uşaq rusdillilik məkətdə təhsil alır.

Xudu müəllim cavabında deyir: "Yox, Səlim müəllim, ələ demə, biz ziyalılara yaraşmaz ki, ələ bir iş görək. Onda dilimizi, mədəniyyətimizi, milliyətimizi kim qoruyur. İndi Toğrul V sinifdə oxuyur. Ancaq bəzi hekayələri rus dilindən tərcümə etməyi bacarır..."

Xudu müəllimin dünya ədəbiyyatı ilə yaxından tanışlığını hər kəs bilirdi. O, ədəbi məclislərdə həvəslə iştirak edərdi. Bir gün yetirmələrindən olan Kəlbəcərli Elman Mövsümovla birlikdə dəvət olunduğu Nizami Gəncəvinin yubiley gecəsinə gedirlər. Xudu müəllim də söz verilir. Sözüünə giriş verdikdən sonra Xudu müəllim ədəbiyyatçıların marağına səbəb olan faciə janrını təhlil edərək deyir ki, faciə əsərlərində faciəni yaradan məni obrazlar olmalıdır. Məsələn, məşhur "Romeo və Culyetta" məhəbbət faciə-

sində Romeonun atası məni, Culetta-nın valideynləri məni və faciəni törədən obrazlar olub, oxucunun nifrətini qazanırlar. Şərq faciəsinin yüksək nümunəsi olan "Leyli və Məcnun" faciəsində məni obraz yoxdur. Görün dahi Nizami bütün müsbət obrazlar vasitəsilə faciə yaratmışdır.

Kiminsə Leylinin atasının iki sevgilini bir-birindən ayırmasına öz məni obraz olduğunu bildirəndə Xudu müəllim sözüne davam edərək əlavə edir ki, Məcnun eşq yolunda dəli-divanə idi, səhralara üz tutmuşdu. İnsanlardan qaçır və vəhşi heyvanlarla birgə yaşayırdı. İndi soruşuram, hansı birimiz istəklə qızımızı bir dəli oğlana verərik? Odu ki, Leylinin atası müsbət obrazla çevrilir. İbn Salam məni obraz kimi Məcnuna qarşı qoşun yeridi. Ancaq görəndə ki, Məcnunun qoşunu məğlub olur, keçir Məcnun tərəfdən vuruşmağa, müsbət obrazla çevrilir... Budur bizim Nizami.

Xudu müəllimin iştirakı olduğu söhbətlərin birində həmsöhbətlər totalitarizmdən, inzibətçilikdən danışırlar. Sovet hökumətinin Stalin dövəründəki zorakılığın söhbəti düşəndə Xudu müəllim anladır ki, hərdən zora vardiş edən xalqımda bə vardiş, qaribə olsa da, sevgi həddinə çatır.

80-ci illərin ortalarında Xudu müəllim, Bəxtiyar Vahabzadə və aspirant Hüseynalı Hüseynovun iştirakı olduğu bir söhbət zamanı yənə Türkiyədə bir söhbət düşür. Söhbət zamanı Bəxtiyar müəllim Xudu müəllimin Türkiyəyə, türkcülüyə sevgisinin dərinliyini, səmimiyyətinin bir daha hansı soviyyəyə olduğunu hiss edərək məsələti gürdür ki, ay Xudu müəllim, gəl səni Türkiyəyə aparım. Xudu müəllim cavabın-

da "yox, ay Bəxtiyar, mən getmək istəmirəm, çünki uzun illər qəlbimdə öz-ğə bir Türkiye baslamışam," - deyir.

Xudu müəllimin dünyasını dəyişməsi xəbərini Xudusevərlərin hər birinin hansı emosionalıyla qarşılamasından söhbət gedərkən Xudu müəllimin layiqli yetirmələrindən olan Hüseynalı Hüseynov Xudu müəllimə səmimiyyəti ilə seçilənlərdən biri olan şair Tofiq Bayramın adını çəkdi. Dedi ki, onun Xudu müəllimə xüsusi rəğbəti vardı. Xudu müəllim onun kitablarını ray də vermişdi... Yadımdadır, Xudu müəllimin dəfn gününün səhəri gördüm ki, Tofiq Bayram yas yerinə gəlmək üçün binarın blokunun girişində təkçə, əlində əsa (özü də o zaman xəstə idi), barmaları arasında siqarə, çox qemli görkəmdə və mənim heç zaman təsəvvür etməyəcəyim halda için-için ağlayır. Onun Xudu müəllimə olan bu münasibəti Tofiq Bayramın bütün insanlığını canlandırdığı gözəlim özümdə.

Şair Bəxtiyar Vahabzadə Xudu müəllim haqqında olan söhbətlərinin birində vaxtilə olmuş bir mərəqlə maqamı belə xatırlayaraq danışırdı ki, Məmməd Araza Dövlət mükafatı vermişdi. Bu münasibətlə müxtəlif sənət, peşə adamlarından, alim, şair və yazıqlardan müsahibələr alırdılar, verilişləri hazırlayırdılar. Bu barədə Xudu müəllim də müraciət edildi. Xudu müəllim də razılıq verdi və çıxışında bildirdi ki, bu mükafat Məmməd Araza verilməklə hörmətə mindi...

(ardı gələn sayımızda)

Əbülfət MƏDƏTOĞLU

